

BUDAPEST HATVAN ÉVE: a kultúra és fejlődés diadalmas előretörése

A fővárosi Hírlap számára írta: LIBER ENDRE alpolgármester

A főváros egyesítésének a gondolata a tényleges egyesítés előtt már sokkal korábban merült fel. A múlt század legkiválóbb írói a Duna mindkét oldalán fekvő, de tényleg külön-külön élő két várost már a múlt század közepén egy városként emlegetik és a két város neve munkáikban legtöbbször *Buda-Pest* elnevezés alatt fordul elő. Hogy mennyire szükségesszerű volt a két városnak egyesítése, legjobban igazolja az a körülmény, hogy gróf *Széchenyi István* egyik legfontosabb teendőnek tartotta a két város szempontjából a városok egyesítését, *Kossuth Lajos* pedig kormányintézkedéssel akarta megvalósítani, de ennek azután a szabadságharcot követő elnyomatás volt az akadály.

Kazinczy Ferenc ismeretes útleírásában elragadtatással beszél mindarról, ami Pesten csak egy parányi fejlődést is jelent, viszont gróf *Széchenyi* a „Világ”-ban megdöbbentő képet fest a városok akkori állapotáról. Kereső és kutató szemével „a Dunának dísztelen és undorodást okozó partjairól” beszél, „ahol minden szemetet leraknak”; „Pestre igyekszik, de nincsen híd”, „sártengereket kell álszúnia”. Pesten lel néhány szép épületet, „de kár, hogy sárban vagy porban állanak”, „keresi az ország kineseinek a tárházát és egyéb látnivalókat, keresi sokáig, de hogy mit talál, „azt az olvasó ítéletére bízom”, „keresi az olvasó társaságokat, stb., de hiába keresi”, „színházba készül, de magyar nincs”, — „Érkezik a tavasz: a természet csodáiba merülve, tiszta levegőt szíhatna, de kívül-belül nincsen fa, a nevető zöld szín számkivétel, minden hamuszínű”. — „Ez a főváros.”

De nem volnánk igazságosak, ha csak ezt a sötét képet említenék meg a régi három városról. Tudvalevő, hogy Pest város már a múlt század első felében irodalmi központ volt, ahol a könyvek növekvő keresettsége mellett a folyóiratok sokszor kezdetleges próbálkozásai és sikertelen küzdelmeivel találkoztunk és a még 1825-ben alapított Magyar Tudományos Akadémia örvedetesen áll elére a művelődésért folytatott küzdelemnek. Lelkesen játszott már a *Nemzeti Színház* is, melyben a magyar színeszt majd félszázados hányattatás után végre állandó otthonra talált. Ez a színeszt, amely szinte már az első házkorán túl van, a magyar művelődésnek tett nagyszabású szolgálatait őszinte és örök hálát érdemel, talán leginkább áll kora színvonalán. A *Nemzeti Színház* a maga kezdő idejében bátran vállalkozott az úttörő szerepre a népszínmű megkedvelésével, a magyar opera megteremtésével és a századközép, akkor merésznek ítélt, társadalmi problémákat boncoló darabjainak a színrehozatalával.

A nem régen lefolyt jubileum kínálkozóan veti fel a *Filharmoniai Társaság* nevét, amely 1853-ban alakult meg, az idők mostohaságára jellemzően, félig titokban. Eddig is voltak hangversenyek, és pedig nagyszabásúak, de a céltudatos zenekultúrának, a szellemi műveltség fokmérőjének az igazi kezdetéről csak akkor beszélhetünk. Ezek azok a körülmények, amelyek a legjobban igazolják azt, hogy a fővárosi szellemi élet talajának az alkalmassága tette ezt a várost előbb vezetővé, azután jóformán egyedül uralkodóvá a magyar nemzet életében.

Amikor a régi állapotokat a mostani állapotokkal szembeállítjuk, nem szabad figyelmen kívül

REDŐ IGNÁC celluloidgyár

Budapest, VIII., Sárkány-u. 5. Telefon: 34-4-90 és 41-2-73
„CELLONA” fűrdőszobabútor, különleges reklám-cikkek, játék- és díszműár, tömegcikkek,
ajtóvédők.

CSALÁDI HÁZAK TERVEZÉSE,

finanszírozása okleveles építésmérnök és kőművesmester tagjaink által a legteljesebb sikerrel jár.

MAGYAR ÉPÍTŐ IPAROSOK SZÖVETKEZETE

Budapest, IV., Páris-utca 1. Telefon: 88-3-97

hagyni azt, hogy a szabadságharcot követő két évtized nem is volt igazi, csak látszólagos élet itt ebben a városban. Ez is egyik fontos oka volt annak, hogy a kiegyezés után mint legrövidebb idő alatt megoldandó feladat jelentkezett a három város egyesítésének a gondolata, hogy azután az új főváros valóban szellemi közössége legyen azoknak, akiket a közös lakóhely és még inkább a közös múlt és a közös célok együvé fűznek.

A hatvan év előtti egyesítés után az új főváros élete egészen új lendületet vett minden téren és a fejlődésnek szinte csodálatos arányait látjuk. Természetesen ez a fejlődés sem ment végbe márlolnapra, az új főváros lassan, de biztosan haladt előre a nagy világvárosok arányai felé. Mi, akik itt születünk ebben a városban és akik deresedő fejjel emlékezünk vissza a 80-as évekre, olyan képeket tudunk magunk elé festeni, amelyekre ma már alig-alig gondolunk vissza.

Még élénken emlékszem vissza arra az időre, amikor a Belváros csendes kis házainak a csendjét a „Donauwasser” és a „Reipsam” árusítását jelző lármás kínálgatás verte fel; még jól emlékszem arra, hogy a városnak akkor külső része még alig volt kiépítve, a kiépített részekben is csak földszintes kis házak állottak; jól emlékszem arra, hogy az *Üllői-út végéről egy- vagy kétlovas vasúttal döcögünk be a Zrínyi-kávéházig* és onnan gyalog mentünk a Hatvani-utca át a jó piarista atyák gimnáziumába. Még jól emlékszem arra, amikor mint kis gimnázistát, átküldtek a szomszéd borbélyüzletbe, hogy a borbély adjon gyógyszert a fájós fogamra, aki azután ezt a nehéz problémát úgy oldotta meg, hogy tömjént tett az odvas fogamba, majd amikor ez nem használt, másnap ugyancsak ő húzta ki a fájós fogamat. *Ki gondolt még akkor az iskola-fogorvosi intézményre?* Kissé furcsa visszagondolni azokra az időkre, amikor a főváros közgyűlésén interpellációk hangzottak el az egy- és kétlovas bérkocsik lovainak gyors száguldozásának megszüntetése érdekében, mert a lovak a főváros lakosságának életbiztonságát veszélyeztetik.

De emlékezem sokkal későbbi időkre is, amikor már mint egyetemi hallgató a füstös petróleumlámpa világításánál olvastam el az akkor még délután megjelenő „Esti Újság”-ot és amikor otthon előkelő vacsorát akartam elkészíteni, bizony még nem állott rendelkezésünkre a nagyszerű gázresó, — hiszen akkor ezt még nem ismertük — hanem egyszerű spiritusz-főzővel kellett azt előállítani. Még emlékszem arra, gyermekkoromban hogy megbámultuk az akkor létesült úgynevezett *parkokat*, a nemzeti nagyoknak a szobraival díszítve. Még ott ugráltam a külvárosi kis házak keskeny utcáiban, amikor azután ezeket a házakat bontogatták és helyébe építették meg a nagy négyemeletes házakkal díszlekedő körutakat. Emlékszem arra, hogy hogyan hódított mindjobban és jobban teret a gázvilágítás, majd lassankint a gázvilágítás tűnik el nagyrészt az utcákról és utakról, hogy helyébe a villamosvilágítás kerüljön és emlékszem arra, hogy a millenium évében, hogyan cserélték át a lovasutakat villamosvasutakká, az egész városban felszedve a síneket.

Közvetlenül az egyesítés után létesült a *Népszínház* is, melynek nemcsak a telket adta a főváros, hanem utóbb a felvetett nemes gondolat megvalósulása érdekében kezelésébe is átvette az egész színházat. Még ha csak üzleti szempontból tekintjük is ezt a vállalkozást, azt kell mondanom, hogy bőségesen meghozta a kamatot, hiszen ha a nyereségoldalunk elkönnyeljük azokat a magyarrá vált németajkú polgárokat, akikkel Budapest areulata rövid idő alatt olyan egységesen magyarrá változott; ha elkönnyeljük a felfedezett magyar írói tehetségeket és halhatatlan alkotásokat, amelyek nemcsak a népszínmű műfajának örökké eleven gyöngyeit teszi ki, hanem ott van közöttük az egyik legdiadalmasabb magyar műfajnak, a magyar operettnek útrazállása is; ha elkönnyeljük végül a magyar színművészet nagyjait, akik ezen a színpadon váltak felejthetetlenekké, közöttük *Blahánét*, ki tud olyan tételt, mely a másik oldalra írva, bármiképpen is lenyomhatná a mérleg serpenyőjét?

A főváros fejlődése, népesedése, művelődése lassankint meghozta a szükségletet a többi színház után is. 1884-ben pompás hajlékba költözik az *Opera* a székesfőváros által adományozott telken és ezzel nemcsak egy nemzetközi elismerttetést szerző műfaj kapott új otthonot, hanem a *Nemzeti Színház* is sza-

badabban foghatott nagy feladatainak a megvalósítására. Azután sorra jönnek: a *Vígyszínház*, a *Magyar Színház*, a *Király Színház*, a *Népopera*, a *Belvárosi Színház*, a *Fővárosi Operettszínház*, amely egy régi orfeum helyét foglalja el, azután megnyílik a *Blaha Lujza Színház*, amelybe később a *Kamaraszínház* költözik be. Azután még újabb kisebb színházak keletkeztek, a színházak pedig egy város műveltségének igen jelentős és jellemző alapvonásai. A színházak számának növekedése feltétlenül a kultúra fokozódását jelenti, mert hiszen a színházi szórakozás feltétlenül a legnemesebbek közé tartozik.

Nem kívánok foglalkozni a fővárosnak újabb nagy gazdasági, kulturális és szociális alkotásaival, amelyek szemünk előtt egymás után keltek életre és amelyekre büszkén hivatkozhatunk a nyugati nagy városokkal való összehasonlításban is. Ez a főváros sohasem nézte, hogy mik azok a teendők, amelyeknek az elvégzését a törvény kötelező ereje írja elő számára, mert hiszen ha ezt nézte volna, akkor még nagyon messze volnánk a mai állapotoktól; a főváros vezetését mindenkor az vezette, hogy a lakosság számára megtegyen minden olyan intézkedést, amely a megélhetését minden szempontból minél jobban és minél szélesebb hatáskörre kiterjeszkedve biztosíthassa.

Ennek a fővárosnak életerejét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a háború utáni súlyos időkben is számos új nagyszerű alkotásra tekinthet vissza és ha a mai nagy világválság közepette a főváros rossz pénzügyi helyzete egyelőre megállást is parancsol a kiadásokban, bizonyos vagyok abban, hogy amint az elnyomatás ideje után elemi erővel tört ki a fejlődésnek és az előrehaladásnak a vágya, úgy a mai nehéz viszonyoknak az elmúltával is a visszatartott erők ismét előtörnek és minden megtörténik abban az irányban, hogy a főváros a maga világvárosi nivóját, a szellemi élet terén pedig a vezető szerepét megtarthassa. Még vagyok győződve arról, hogy a mostani nehéz viszonyok elmúltával a magyar fővárost ismét ugyanaz a termékenyítő szellem fogja át-hatni, amely az egyesítés alkalmával áthatotta és akkor ismét lesznek nagy alkotások, amelyek a lakosság könnyebb megélhetését, boldogulását, magának a fővárosnak pedig újabb felvirágoztatását és naggyátételét lesznek hivatva szolgálni.

Szánthó Ferenc
okl. mérnök, közezőmester
Budapest, I., Menkina János-utca 17
Telefon: 55-1-87

Beton, makadám, aszfalt felvágásához vegyen
BÉRKOMPRESSORT
LISKÁ JENŐ okleveles gépészmérnök, kompressor-bérbeszedő
Budapest, VIII., kerület Baross-utca 77 sz. Telefonszám: 83-6-42

Kiss Jenő
okleveles mérnök, építési vállalkozó
Budapest, V., Zoltán-utca 10. szám
Telefon: 150-81

Dr. Halász Hubert
építési vállalkozó
Budapest, VII., Aréna-út 70. Tel.: 89-0-58

GRÓSZ FRIGYES
OKL. MÉRNÖK, ÉPÍTÉSI ÉS KÖVEZÉSI VÁLL.
TEL.: 86-0-64 SZ.
BUDAPEST, I., BERCSÉNYI-U. 7. II. 3

Aszfalt és Kátrányipar R.-T.
Budapest, V., Nádor-utca 12. Telefon: 26-2-31, 26-2-82
GYÁRAK: Budapest, IX., Illatos-út 18-20 Széreg, (Szeged mellett) Saját iparvágány

ÁMON ANTAL ÉS FIAI
KÖVEZŐMESTEREK, ÚT, CSATORNA- ÉS BETON ÉPÍTÉSI VÁLLALKOZÓK, FÖLD-MUNKA, VÁGÁNYFEKTETÉS, MÉSZKÖBÁNYA
VIII., FUTÓ-UTCA 10. — TELEFON: 30-3-85.

PÉRY DEZSŐ
OKL. MÉRNÖK, KÖVEZŐMESTER
BUDAPEST, I., ATTILA-KÖRÜT 2.
Telefon: 56-2-51.

Szállít saját bányájából: **Réteges lapos követ,** kerti utak valamint makadám utak építéséhez murvát. Építkezésekhez köport, salakot
OBERMAYER TAMÁS
II., Filler-utca 4. sz.
bányavállalkozó és fuvaros Telefon: 57-7-58

„CLARIDGE”

I., BŐSZÖRMÉNYI-ÚT 28.
(28. 76. villamos meztán, 2-ee autóbussz.)
ÉTTERMEK — SÖRÖZŐ — BRIDGESZALON — KÜLÖNTEREM
≡ 3 órai tea ≡
délután és este **TÁNC!**
CHARLES LAX jazz-zenekara.